Milostenia – manifestarea concretă a filantropiei după Sfântul Ioan Gură de Aur

Ioan Mircea IELCIU

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna"
Lucian Blaga University of Sibiu, "Andrei Șaguna" Faculty of Theology
Personal e-mail: amircea.ielciu@ulbsibiu.ro

Charity – The Concrete Manifestation of Philanthropy at St. John Chrysostom

One of the main coordinates of humanism at Saint John Chrysostom is love, a complex virtue that he is understanding as "the joy of making happy the other." St. John was a tireless preacher of almsgiving, whom he considered the "queen of virtues," and the concrete way of manifesting love of neighbor, or philanthropy. Mercy in the chrysostomic conception is "love applied" in the life of the Christian and the ecclesial community.

Keywords: love, almsgiving, philanthropy, John Chrysostom

Sf. Ioan Gură de Aur – supranumit „geniu moral" al tuturor timpurilor – a tratat despre aproape toate problemele dogmatice și morale care sunt cuprinse sau desprinse din Sfânta Scriptură. Ca un veritabil doctor de suflete, a urmărit transformarea creștinilor pentru o intensă viață morală. Ceea ce i-a adus suprema consacrare a fost profunda sa iubire de oameni concretizată în nenumărate acte de milostenie, definind legea de aur a vieții sale.

Numindu-se pe sine „*ambasadorul săracilor*", Sf. Ioan Gură de Aur suferea împreună cu dezmoșteniții soartei, cu săracii, cu năpăstuiții, cu toți cei în lipsuri și în suferințe, pe care căuta să și-i apropie ca și cum L-ar fi apropiat pe însuși Mântuitorul Iisus Hristos. Pentru Sf. Ioan, săracul și năpăstuitul au fost altarul pe care el și-a adus jertfa sa și prinosul de recunoștință și de mulțumire către Dumnezeu. În tot timpul păstoririi sale, i-a dăruit turmei sale întreaga sa viață și activitate, rămânând în conștiința Bisericii drept „apostolul milosteniei".

O constantă importantă care străbate opera sa, este identificarea lui Hristos cu orice semen aflat în suferință. De aceea, pentru Sf. Ioan ajutorarea semenului aflat în nevoi și suferință, într-un cuvânt, milostenia, constituie unul din modurile în care se concretizează iubirea. A da unui sărac înseamnă a da lui Dumnezeu. Așa cum se exprima un mare patrolog, în zelul său, Sf. Ioan apare ca un tribun ce afirmă de la înălțime problema socială. Dar, în loc să concluzioneze ca un tribun dreptul de revoltă al săracului față de bogat, el nu are alt scop decât a-l duce pe cel bogat la milostenie și la practicarea într-ajutorării.[1]

Iubirea – trăsătură fundamentală a umanismului hristostomic și izvorul milosteniei

S-a spus că „una dintre coordonatele principale ale umanismului hrisostomic este dragostea".[2] Iubirea în toată complexitatea ei „este rădăcina, izvorul și mama bunătăților virtutea care nu produce suferință, virtute plină de plăcere și aducând multă bucurie acelora care o practică, o întrupează în viața lor."[3]

Între dragoste și virtute, în concepția Sfântului Ioan Gură de Aur există o legătură intrinsecă: „Virtutea izvorăște din dragoste și dragostea din virtute. Cel virtuos nu preferă banii înaintea prieteniei, nici nu este răzbunător, nici nu nedreptățește pe aproapele, și nu-l bârfește, ci toate le suferă cu curaj. Dragostea de acestea depinde, și iarăși, cel ce iubește, toate acestea le suferă. Astfel toate acestea la un loc sunt între dânsele legate, și una pe alta se fortifică. *Cum iubirea izvorăște din virtute se dovedește și de aici, căci zice: Când se vor înmulți fărădelegile, se va răci dragostea*, tocmai aceasta învedera; iar când zice: *Cel ce iubește pe aproapele, a îndeplinit legea* (Rom., 13, 8), arată că virtutea purcede din dragoste. Așa că e absolut necesar a fi una din două: ori foarte iubitor, ori foarte virtuos. Pentru că acel ce are una din două, va avea și pe cealaltă, și viceversa: cel ce nu știe a iubi, săvârșește și multe viclenii, iar cel viclean nu știe a iubi."[4]

Temelia tuturor poruncilor lui Dumnezeu este dragostea, capul tuturor virtuților. Însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat, Mântuitorul Iisus Hristos, ne-a încredințat că toată legea și învățătura proorocilor se cuprind în porunca iubirii (Matei 22, 37-40). „Dragostea de Dumnezeu merge mână în mână cu dragostea de aproapele. Cel ce iubește pe Dumnezeu nu va nesocoti pe aproapele său."[5] Sfântul Ioan precizează faptul că „ ... iubirea ți-l arată pe aproapele ca pe un alt sine al tău, te învață să te bucuri pentru fericirea lui, ca și cum ar fi fericirea ta, și te întristezi la necazurile lui, ca și cum ar fi necazurile tale. Iubirea face din mulți un trup și din sufletele lor vase ale Sfântului Duh. Căci Duhul păcii nu odihnește acolo unde împărtășește dezbinarea, ci acolo unde stăpânește unirea sufletelor."[6]

Iubirea nu este limitată în timp și spațiu. Obiectul iubirii este orice om din orice loc. „Atât de mare este puterea dragostei încât ea îmbrățișează, unește strâns și leagă nu numai pe cei care stau de față, care sunt alături de noi și-i vedem, ci chiar pe cei care sunt departe. Și n-ar putea să taie sau să întrerupă această prietenie săpată adânc în suflet, nici trecerea de vreme îndelungată, nici lungimea drumului și nici o altă pricină la fel cu aceasta."[7]

Milostenia – modalitatea de arătare a iubirii aproapelui

Fiind unul dintre cei mai iubiți păstori de suflete din întreaga istorie a creștinismului, Sf. Ioan Gură de Aur nu a fost doar un orator inspirat, teoretizând doar învățătura de credință, ci a și acționat ca atare, devenind un adevărat reformator al vieții sociale, ridicându-se împotriva abuzurilor de orice gen, săvârșite fie de membrii clerului sau ai curții imperiale. A biciuit cu o energie constantă toate racilele societății în care a trăit: desfrâul, luxul excesiv, îngâmfarea, minciuna, simonia, necinstea și nu în ultimul rând, prostia. În vremea sa și prin aportul său neobosit, Biserica a realizat o operă caritabilă de amploare, concretizată în ajutorarea celor aflați în nevoi. Astfel, la Antiohia, Sf. Ioan acorda cazare, masă și îmbrăcăminte la peste 3.000 de văduve și fecioare și se îngrijea de mulți bolnavi și străini, oferindu-le hrană și asistență spirituală. După ce a ajuns arhiepiscop în capitala imperiului, la Constantinopol, întreținea un spital, care pe lângă doctori și bucătari, avea și doi preoți, „pentru a ajuta pe cei suferinzi." [8]

Sf. Ioan consideră că iubirea aproapelui se manifestă cu adevărat în milostenie, care este seva substanțială a iubirii. Milostenia este, cu alte cuvinte, *iubirea aplicată*. Știm că Sfântul Ioan Gură de Aur s-a numit pe sine „ambasador al săracilor",[9] căci faptele lui uimitoare puse în slujba aproapelui au fost mai mari decât numele lui. Milostenia, lucrând în același timp asupra celui ce o face și asupra primitorului, unește pe oameni și-i face ca odinioară în vremea Apostolilor „ *o inimă și un suflet*" (Fapte 4, 32).[10] Unirea oamenilor este scopul pe care Dumnezeu și L-a propus, făcând pentru ei o datorie din milostenie. Desigur că Dumnezeu putea să ajute pe săraci și prin alte mijloace, dar a încredințat oamenilor această grijă pentru a-i uni prin legătura carității, pentru a-i înflăcăra de iubirea unuia pentru altul.[11]

Milostenia este numită de Sfântul Ioan drept „*regina virtuților*", însemnând mult mai mult decât oferirea unei sume de bani. Omul se caracterizează prin însușirea sa de a fi milostiv ca unul creat după chipul lui Dumnezeu.

Sf. Ioan subliniază această caracteristică, prin care El a făcut totul, lumea și îngerii și demonstrează faptul că și iadul este dovada bunătății Lui, căci înfricoșându-ne cu gândul la el, putem câștiga împărăția cerurilor, practicând virtutea milosteniei. Omul care dă celor săraci, trebuie să aibă o stare sufletească întocmai ca și cum i-ar da Mântuitorului Hristos, căci „nimic nu mânie pe Tatăl Ceresc mai mult decât a fi nemilostiv."[12] Prin milostenie ne asemănăm după putință cu Dumnezeu. Darul milosteniei este mai mare decât cel al învierii morților, căci prin el hrănim pe Hristos, făcându-l datornic nouă.[13]

Intenția bună are în milostenie un început gradat și pentru a potența și înbuna intențiile celor bogați, Sf. Ioan le recomandă să facă milostenie măcar cu a zecea parte din cele ce au, reamintindu-le faptul că bunurile lor vor rămâne după moarte aici, iar dacă nu fac milostenie își vor agonisi pedeapsa veșnică.[14] „Dacă facem milostenie cu această intenție, chiar dacă din puținul ce-l avem dăm puțin, nu-și va întoarce Dumnezeu fața de la aceasta, ci o va primi ca mare și minunată, fiindcă el ia seama la buna intenție, nicidecum la cele date."[15]

Mărimea virtuții milosteniei nu stă în mulțimea banilor, ci în deschiderea „inimii" celor ce o practică, o împlinesc, căci „leacul" milosteniei este „tare ieftin" și nu cere multă cheltuială. Este bine primită de Dumnezeu și fapta celor ce dau numai un pahar cu apă și adeseori putem vedea oameni cu puține averi care, care fac însă milostenii consistente, și oameni cu multe averi care fac milostenii mai puține decât cei cu averi mici. Realismul Sf. Ioan reiese și din faptul că el știe cât de greu îi va convinge pe cei avuți să fie generoși, darnici; știe că la început ei vor da puțin și din ceea ce le prisosește. Unui astfel de ins îi spune: „Dar fă chiar și așa și iute vei ajunge să dai și mai cu îmbelșugare."[16]

Dacă întreaga viață a omului este timpul milosteniei, suntem îndemnați să semănăm cu „mână largă", pentru ca apoi să secerăm din belșug întrucât milostenia este ca o brățară de aur pentru suflet, atâta timp cât suntem în lume, ea aflându-se într-o legătură nedespărțită cu celelalte virtuți creștine. Sf. Ioan Gură de Aur fiind un fin psiholog, precizează că chiar dacă între cei care cer milostenie s-au strecurat și oameni necinstiți, trebuie să nu fim cruzi, căci nu toți cerșetorii sunt șarlatani, iar noi n-am fost puși să fim examinatori ai vieții altora. Viața aceasta este vremea filantropiei, iar nu a cercetării păcatelor altora. Este timpul milei, iar nu al judecății.[17]

Relația dintre milostenie și rugăciune

Unul din mijloacele prin care omul credincios poate sta în legătură cu Dumnezeu – și cel mai la îndemână – este rugăciunea. Părinții duhovnicești numeau rugăciunea „filosofie dumnezeiască" sau „știința științelor". Ori știm că dintotdeauna, filosofia a fost în căutarea fundamentului ultim, a rațiunii de a fi a tot ceea ce există. Pentru creștini, acest

fundament ontologic ultim este Tatăl, spre care ne conduce Duhul prin Fiul. Și pentru că este Persoană – și nu un cifru, „o lege a lumii" sau o axiomă matematică – apropierea de El, presupune dialog, adică rugăciunea.[18]

Cu toate că nu a scris un tratat special despre rugăciune, Sf. Ioan Gură de Aur poate fi numit și *„dascăl al rugăciunii"*. Referirile la rugăciune abundă, de la un capăt la altul al operei sale. El spune că „rugăciunea este mare bunătate, căci prin ea vorbim cu Dumnezeu."[19] „Ce este rugăciunea dacă nu înălțarea sufletului nostru la Dumnezeu? A te ruga înseamnă a părăsi pământul pentru moment, înseamnă a urca la cer, înseamnă a merge la Tatăl, înseamnă a ne uni cu Dumnezeu, suflet cu suflet, inimă cu inimă. A te ruga înseamnă a trăi în intimitatea lui Iisus Hristos."[20]

Sf. Ioan are un text extraordinar în care subliniază excelența și necesitatea rugăciunii: „Nimic nu egalează rugăciunea ... ea face cu putință ceea ce e cu neputință, face ușor ceea ce este greu. E cu neputință ca omul ce se roagă cu adevărat, să mai poată păcătui."[21] Observăm că în viziunea sa, rugăciunea este totul, ea rezumă totul: credința, viața potrivit credinței, mântuirea. Sf. Ioan arată că „rugăciunea este pentru cei în furtună un liman, ancoră pentru cei bântuiți de valuri, un toiag pentru cei ce se clatină, o comoară pentru cei săraci, o siguranță pentru cei bogați, un ajutor împotriva bolilor și o ocrotire pentru sănătate ... rugăciunea este scăpare contra tristeții, temelie veseliei, pricină de bucurie statornică, mamă a adevăratei înțelepciuni sau filosofii."[22] Într-un alt text ea este numită: „lumina sufletului,"[23] „izvorul mântuirii, zidul, de apărare al Bisericii, armă împotriva duhurilor rele"[24] și „sabia vânătorului."[25]

Cu privire la relația dintre milostenie și rugăciune, Sf. Ioan precizează categoric: „Te rogi? Și ce este aceasta? Căci rugăciunea fără milostenie este lipsită de roadă, nefolositoare chiar." Nu este suficient ca să ridicăm mâinile la cer spre a fi auziți. Puterea rugăciunii noastre stă în mâinile săracilor pe care îi miluim, căci „de vei întinde mâna ta în mâinile săracilor, vei atinge cu dânsa bolta cerului și Cel ce șade acolo va primi milostenia ta. A milui pe săracii care stau la ușa Bisericii, înainte ca noi să intrăm în locașul sfânt, este întocmai ca o pregătire pentru participarea noastră la slujbă."[26]

Săracii sunt binefăcătorii noștri, sunt pricina mântuirii noastre și se cuvine să le dăm darul nostru cu dărnicie și cu fața veselă", să nu-i refuzăm niciodată și să le vorbim blând.[27]

Milostenia și posibilitatea dobândirii iertării păcatelor

Sf. Ioan Hrisostom consideră păcatul ca îndepărtarea sau înstrăinarea de Dumnezeu, iar aceasta este mai amară decât moartea. „Păcatul – spune el, este un demon al voinței, este o pornire nemăsurată spre rău"[28] ... „este moartea sufletului"[29] ... „păcatul singur este un rău."[30] Omul nu este inițiatorul răului, adică „începătorul răului" ci victimă a începătorului răului care este diavolul. Aceasta ne învață Sfânta Scriptură și o confirmă viața de zi cu zi.[31]

Sfântul Ioan Gură de Aur evidențiază legătura între posibilitatea dobândirii iertării păcatelor și săvârșirea milosteniei atunci când compară pe cel nemilostiv cu o fiară și se întreba pe bună dreptate, cum putem cere noi de la Dumnezeu să ne miluiască, dacă batjocorim pe cel care nu ne-a făcut nimic rău, dacă îi cerem „socoteală de sărăcia lui."

Fiarele sălbatice sunt silite să ucidă pentru a se hrăni, pe când omul nu are nici un motiv real când îl „sfâșie" pe fratele său, deși nu o face cu dinții, ci cu „cuvintele." În același context, este legată împărtășirea cu Sfintele Taine de abținerea de la vorbirea de rău a semenilor care ne cer ajutorul. Sf. Ioan Gură de Aur este foarte aspru, când întreabă: „Cum vei primi Sfânta Jertfă când îți mânjești limba cu sânge omenesc? Cum vei întâmpina pe altul cu «pace ție», când gura ta este încărcată cu război împotriva lui."[32]

Focul Duhului Sfânt este aprins și întreținut în untdelemnul milosteniei și așa cum mirosul jertfei se ridica spre cer, cu atât mai mult jertfa milosteniei noastre, căci ea „deschide până și porțile cerului", ca o jertfă a laudei, a sufletului. Subliniind valoarea ei, Sf. Ioan Gură de Aur, spune că o astfel de jertfă este cel mai bine primită de Dumnezeu. Săracul credincios ce așteaptă mila noastră este un jertfelnic ce trebuie apărat, ajutat, căci doar așa putem face milostiv pe Dumnezeu pentru noi.[33]

Pentru a-i mobiliza pe ascultători să purceadă cât mai grabnic la săvârșirea milosteniei, Sf. Ioan subliniază valoarea uriașă a ei deoarece se aduce iertarea păcatelor: „Mare lucru este milostenia, fraților! Să o îmbrățișăm că n-are seamăn pe lume. E în stare să ne șteargă păcatele, și să alunge de la noi osânda."[34] Iar în alt loc spune: „Această poruncă de a face milostenii, dacă o împlinim, poate să ne șteargă toate păcatele, să ne smulgă din focul gheenei; numai să facem milostenia din belșug."[35] „Că milostenia ne curățește păcatele: *Dați milostenie*, spune Domnul, *și toate vă vor fi curățate* (Luca 11, 41).[36]

Note

1. F.Cayre', *Precis de Patrologie. Histoire et doctrine des Peres de l' E'glise, Tome premier, (*Paris-Tournai-Rome, E'diteurs Pontificaux, 1927), 472-473.
2. Cf. Pr. Prof. Ioan G. Coman, „Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur", în *Studii Teologice*, *IX* (1957, 9-10), 595.
3. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea 222*, în *P. G.,* t. 52, col. 733-734.
4. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, *Omilia IX*, Traducere din limba elină, Ediția de Oxonia, 1852, de Arhim. Theodosie Athanasiu, (Iași, Tipografia „Dacia", 1902), 98.
5. *Omilia LV*, 3, în vol. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, Partea a doua, Traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești" (P. S. B.), Nr. 22, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1989), 217.
6. Sf. Ioan Gură de Aur, *Problemele vieții*, Traducere de Cristian Spătărelu și Daniela Filioreanu, (Galați, Editura Egumenița, 2005), 138-139.

7. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre dragoste și prietenie*, Traducere de Pr. Dr. D. Fecioru, (București, 1945), 18-19.
8. Vezi pe larg: Prof. Teodor M. Popescu, *„Epoca Sfântului Ioan Gură de Aur"*, în Ortodoxia IX, (1957, 4) 531-534.
9. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre milostenie, 1*, în *P. G.*, t. 51, col. 261.
10. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia VI, 3, la Tit*, în *P. G.*, t. 52, col. 608.
11. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXII, 5 la I Corinteni*, în *P. G.*, t. 51, col. 270-271.
12. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola către Filipeni*, V, în *P. G.*, t. 62, col. 212.
13. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola a II-a către Corinteni*, *XVI*, în *P. G.*, t. 6, col. 516.
14. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere, XXIV,* în *P. G.*, t. 53, col. 315.
15. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola către Evrei*, *I*, în *P. G.*, t. 63, col. 20.
16. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola a II-a către Corinteni, XIX,* în *P. G.*, t. 6, col. 533-534.
17. „Nu fi aspru judecător! Chiar dacă ai fi fără păcat, nici așa legea lui Dumnezeu nu îți îngăduie să fii aspru judecător al faptelor altora. Nu au acest drept nici cei buni, cu atât mai puțin cei păcătoși, cruzi, neomenoși, mai răi decât fiarele" (Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei,* în *P. G.*, t. 57, col. 411-412).
18. Cf. Tomas Spidlik, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin. I. Manual Sistematic*, Traducere și prezentare: diac. Ioan I. Ică Jr., Cuvânt înainte P. Marco Rupnik S. J., (Sibiu, Editura Deisis, 1997), 339.
19. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, Traducere de diacon Gheorghe Băbuț, (Oradea, Editura Pelerinul Român, 1994), 153.
20 *Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, Traducere din limba franceză de diacon Gheorghe Băbuț, (Oradea, Editura Pelerinul Român, 2002), 94.
21. Sf. Ioan Gură de Aur, *De Anna Sermo, 4, 6*, în *P. G.*, t. 54, col. 666.
22. Sf. Ioan Gură de Aur, *Pecata fratrum non divulganda*, 5, în *P. G.*, t. 51, col. 358.
23. Sf. Ioan Gură de Aur, *De precatione*, 2, în *P. G.*, t. 50, col. 784.
24. *Ibid.*, col. 781.
25. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comparatio regis et monachi*, 4, în *P. G.*, t. 47, col. 394.
26. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola a II-a către Timotei*, în *P. G.*, t. 62, col. 600.
27. Vezi și Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, în *P. G.*, t. 57, col. 409 și *Comentariu la Epistola către Evrei*, în *P. G.*, t. 63, col. 216.
28. Sf. Ioan Gură de Aur *Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, Omilia XVIII, Traducere de P. S. Theodosie Atanasiu, revizuită și îngrijită de Cezar Păvălașcu și Cristina Untea, (București, Editura Christiana, 2005), 503.
29. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur* ..., p. 253.
30. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, *Omilia LVI*, *1*, Traducere din limba franceză de Diacon Gheorghe Băbuț, (Satu Mare, Editura Pelerinul Român, 1997), 275.
31. Nimeni nu alege răul ca rău, ci îl alege întrucât este înșelat de înfățișarea bună sub care inevitabil se prezintă. Cu toate acestea, fiecare trebuie să se considere pe sine însuși ca începător al răutății, ce există înlăuntrul său (Cf. Sf. Vasile cel Mare, *Hexaimeronul, II, 5*, în *P. G.*, t. 31, col. 40A).
32. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Romani*, în *P. G.*, t. 60, col. 608.
33. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Epistola a II-a către Corinteni*, *XX*, în *P. G.*, t. 61, col. 540.
34. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, *III*, Traducere din limba greacă de Preotul profesor Dumitru Fecioru, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1998), 51.
35. *Omilia VIII*, *6*, în Vol. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, Partea întâi, Traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești" (P. S. B.), Nr. 21, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987), p. 105.
36. *Omilia L, 4*, în vol. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, În col. "Părinți și Scriitori Bisericești" (P. S. B.), Nr. 23, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994), 585. „Mare lucru este milostenia, fraților. Și păcatele le șterge și osândirea o îndepărtează."

Bibliography

Băbuț, diacon Gheorghe *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, (Oradea, Editura Pelerinul Român, 1994), 153.

Băbuț, diacon Gheorghe, *Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, [The oratorical riches of Saint John Chrysostom](Oradea, Editura Pelerinul Român, 2002), 94.

Cayre F.', *Precis de Patrologie. Histoire et doctrine des Peres de l' Eglise,* Tome premier, (Paris-Tournai-Rome, Editeurs Pontificaux, 1927).

Coman, Pr. Prof. Ioan G. „Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur", [Personality of Saint John Hrisostome] în *Studii Teologice*, *IX* (1957), nr. 9-10.

Sf. Grigorie de Nyssa, *De Vita Moses*, în *P. G.*, t. 44, col. 301A.

Iordăchescu, Preot Cicerone *Istoria vechii literaturi creștine*, [History of Old Christian Literature] vol. II , (Iași, Editura Moldova, 1996).

Popescu, Prof. Teodor M. *„Epoca Sfântului Ioan Gură de Aur"*, [Epoch of Saint John Hrisostome] în Ortodoxia IX, (1957, 4).

Spidlik, Tomas, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin. I. Manual Sistematic*, [Spirituality of Christian East] Traducere și prezentare: diac. Ioan I. Ică Jr., Cuvânt înainte P. Marco Rupnik S. J., (Sibiu, Editura Deisis, 1997).

Vasile, Sf. cel Mare, *Hexaimeronul, II, 5*, în *P. G.*, t. 31, col. 40A).
Sf. Ioan Gură de Aur, Opera hrisostomica in 18 vols in J.P.Migne (Vezi: P.G. t. 47-64).
Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, *III*, Traducere din limba greacă de Preotul profesor Dumitru Fecioru, (București,Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1998).
Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia VIII*, *6*, în Vol. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, Partea întâi, Traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești" (P. S. B.), Nr. 21, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987).
Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia L, 4*, în vol. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, În col. "Părinți și Scriitori Bisericești" (P. S. B.), Nr. 23, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994)
Sf. Ioan Gură de Aur, *Omiliile la statui*, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, (București, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003).
Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea 222*, în *P. G.,* t. 52, col. 733-734.
Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, *Omilia IX*, Traducere din limba elină, Ediția de Oxonia, 1852, de Arhim. Theodosie Athanasiu, (Iași, Tipografia „Dacia", 1902).
Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia LV*, 3, în vol. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, Partea a doua, Traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești" (P. S. B.), Nr. 22, (București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1989).
Sf. Ioan Gură de Aur, *Problemele vieții*, Traducere de Cristian Spătărelu și Daniela Filioreanu, Editura Egumenița, 2005.
Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, Omilia XVIII, Traducere de P. S. Theodosie Atanasiu, revizuită și îngrijită de Cezar Păvălașcu și Cristina Untea, Editura Christiana, București, 2005.
Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, *Omilia LVI*, *1*, Traducere din limba franceză de Diacon Gheorghe Băbuț, (Satu Mare, Editura Pelerinul Român, 1997).